

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

**ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ СЕМЕНА КУЗНЕЦЯ**

Затверджено на засіданні кафедри
банківської справи
Протокол № 8 від 24.11.2017 р.

ПРОГРАМА
навчальної дисципліни
«ГРОШІ ТА КРЕДИТ»
для студентів усіх спеціальностей усіх форм навчання

Укладач: к.е.н., доцент Омельченко О.І.

Відповідальний за випуск
зав. каф., д.е.н., проф. Колодізев О.М.

Харків. Вид. ХНЕУ ім. С. Кузнеця, 2017

1. Вступ

Економічний розвиток країни у сучасних трансформаційних умовах на етапі глобалізації фінансових відносин, викликає об'єктивну необхідність підготовки фахівців нового типу, які зможуть поєднати глибокі теоретичні знання сутності і проблем використання грошей, механізмів та інструментів регулювання грошового обігу, кредитних відносин з практичними навичками аналізу й оцінки ефективності грошової і фінансово-кредитної політики.

Навчальна дисципліна «Гроші та кредит» є базовою навчальною дисципліною та вивчається згідно з навчальним планом підготовки фахівців освітнього ступеню «бакалавр» спеціальностей: «Економіка», «Облік і оподаткування», «Фінанси, банківська справа та страхування» для всіх форм навчання. Вона має на меті надати майбутнім фахівцям теоретичну базу, необхідну для подальшого оволодіння ними дисциплінами професійної підготовки. Дисципліна «Гроші та кредит» пов'язана з іншими економічними дисциплінами: «Мікроекономіка», «Макроекономіка», «Статистика», «Фінанси».

Необхідним елементом успішного засвоєння навчального матеріалу дисципліни «Гроші та кредит» є самостійна робота студентів з економічною літературою, нормативними актами та статистичними довідниками.

Метою навчальної дисципліни є формування у студентів системи базових знань з теорії і практики використання грошей та кредиту, засвоєння закономірностей функціонування грошового ринку як теоретичної основи державної монетарної політики і розвитку банківської справи.

Для досягнення мети поставлені такі **завдання**:

розвиток у студентів здатності визначати специфіку організації грошових відносин на трансформаційному етапі розвитку економіки;

розвиток у студентів здатності до управління грошовими потоками.

Предметом навчальної дисципліни є грошова і банківська системи як центральні ланки інфраструктури грошового ринку.

Пререквізити: вивчення даної навчальної дисципліни студент розпочинає, прослухавши такі навчальні дисципліни, як: "Макроекономіка", "Мікроекономіка".

У результаті вивчення навчальної дисципліни студент повинен

знати:

сутність понятійного апарату у банківській сфері;

особливості діяльності фінансових установ;

багатоаспектність грошових відносин та шляхів їх реалізації;

інструменти управління грошовими потоками;

нормативно-правове забезпечення організації готівкових та безготівкових розрахунків;

сутність типів грошово-кредитної політики в залежності від зміни кон'юнктури ринку;

роль і значення фінансово-кредитних установ в розвитку економіки;

сучасні вимоги до банківських продуктів;

специфіку організації та діяльності фінансово-кредитних установ в Україні

вміти:

проводити аналіз грошей як товару особливого роду, визначати чинники впливу на попит та пропозицію грошей;

визначати ефективність процесу використання різних форм грошей на економіку країни на окремих етапах;

аналізувати сектора грошового ринку та роботу суб'єктів, які на них діють;

характеризувати доцільність використання певних інструментів монетарного впливу на грошово-кредитну політику держави;

оцінювати стан грошового обігу від давнини до сьогодення;

проводити розрахунки величини та динаміки грошових агрегатів;

оформляти безготівкові платіжні документи;

складати графіки погашення кредиту, проводити нарахування відсотків за вкладами з урахуванням інфляційних процесів;

оформляти кредитні та депозитні договори;

аналізувати документи, що регламентують роботу банків;

аналізувати та оцінювати стан банку згідно виконання економічних нормативів.

У процесі викладання навчальної дисципліни основна увага приділяється оволодінню студентами професійними компетентностями, що наведені в табл. 1.

Професійна компетентність, яка отримується студентами після вивчення навчальної дисципліни

Назва компетентності	Складові компетентності
Здійснювати дослідження специфіки організації грошових відносин на трансформаційному етапі розвитку економіки	Знати сутність понятійного апарату у банківській сфері.
	Уміти проводити аналіз грошей як товару особливого роду, визначати чинники впливу на попит та пропозицію грошей
	Уміти визначати ефективність процесу використання різних форм грошей на економіку країни на окремих етапах.
	Уміти аналізувати сектора грошового ринку та роботу суб'єктів, які на них діють.
	Розуміти багатоаспектність грошових відносин та шляхів їх реалізації
Здійснювати управління грошовими потоками	Знати інструменти управління грошовими потоками
	Знати нормативно-правове забезпечення організації готівкових та безготівкових розрахунків.
	Уміти характеризувати доцільність використання певних інструментів монетарного впливу на грошово-кредитну політику держави.
	Уміти оцінювати стан грошового обігу від давнини до сьогодення.
	Уміти проводити розрахунки величини та динаміки грошових агрегатів.
	Уміти оформляти безготівкові платіжні документи
Здійснювати співпрацю з фінансово-кредитними установами	Розуміти роль і значення фінансово-кредитних установ в розвитку економіки.
	Знати сучасні вимоги до банківських продуктів.
	Уміти складати графіки погашення кредиту, проводити нарахування відсотків за вкладами з урахуванням інфляційних процесів
	Уміння оформляти кредитні та депозитні договори.
	Знати специфіку організації та діяльності фінансово-кредитних установ в Україні
	Уміти аналізувати документи, що регламентують роботу банків

Структуру складових професійних компетентностей та їх формування відповідно до Національної рамки кваліфікацій України наведено в табл. 2.

Структура складових професійних компетентностей з навчальної дисципліни

«Гроші та кредит» за Національною рамкою кваліфікацій України

Складові компетентності, яка формується в рамках теми	Пререквізити	Знання	Вміння	Комунікації	Автономність і відповідальність
1	2	3	4	5	6
ТЕМА 1. Сутність і функції грошей					
Здатність визначати ефективність процесу використання різних форм грошей на економіку країни на окремих етапах	Мати уявлення про особливості первісного ладу, зародження державності, формування таврних відносин у суспільстві	знати сутність понятійного апарату за темою; знати особливості шляхів визначення мінової вартості грошей та зміни рівня цін на товари та послуги	уміти проводити аналіз грошей як товару особливого роду за допомогою портфельного підходу на основі класифікацій функцій грошей та їх функціонування в залежності від конкретних умов	встановлення комунікативного контакту з різними типами суб'єктів грошових відносин; здатність формувати пропозиції щодо розвитку грошових відносин.	здатність до подальшого навчання; відповідальність за якість сформованих рекомендацій.
ТЕМА 2. Грошовий обіг і грошова маса					
Здатність визначати потрібну величину грошової маси для забезпечення повноцінного обігу товарів та послуг	Поняття та особливості видів грошей; розуміти принципи товарних відносин	знати сутність та особливості організації та проведення готівкових та безготівкових розрахунків;	уміти проводити розрахунки величини та динаміки грошових агрегатів; уміти визначати потрібну величину	донесення інформації про особливості, переваги та недоліки використання різних видів платіжних засобів;	здатність до подальшого навчання; відповідальність за якість оформлення безготівкових платіжних документів

Продовження табл. 2

1	2	3	4	5	6
		знати сутність та складові елементи грошових агрегатів та показників діяльності центрального банку	грошової маси для забезпечення повноцінного обігу товарів та послуг	здатність формувати пропозиції щодо розвитку грошових відносин.	
ТЕМА 3. Грошовий ринок					
Здатність проводити порівняльну характеристику цінних паперів, що знаходяться в обігу в Україні	Поняття та види грошей, особливості товаро-обмінних операцій; різновиди суб'єктів господарювання	знати сутність й особливості функціонування грошового ринку та його структурних елементів	уміти відрізнити та вірно класифікувати цінні папери, що обертаються на українському ринку цінних паперів, по групах	встановлення комунікативного контакту з різними типами суб'єктів грошового ринку	відповідальність за якість наданих розрахунків та пропозицій.
ТЕМА 4. Грошові системи					
Здатність визначати напрями розвитку країни шляхом розробки механізмів впливу на грошову систему	Поняття грошей, грошових агрегатів; знати історію розвитку країн та їх економічних систем	знати особливості розвитку та функціонування грошових систем на різних етапах розвитку суспільства	уміти визначати структурні складові грошової системи держави та аналізувати особливості їх застосування на мікро- та макрорівні	донесення інформації про особливості, переваги та недоліки використання різних заходів регулювання грошової системи	здатність до подальшого навчання і самовдосконалення
ТЕМА 5. Інфляція і грошові реформи					
Здатність проводити аналіз ситуації в економіці країни та уміти встановлювати причинно-наслідкові зв'язки між вартістю, кількістю та швидкістю грошей	Знати поняття грошей, розуміти особливості обігу грошей та вплив швидкості та кількості грошей на інші економічні категорії	розуміти відмінності в процедурах розрахунку різноманітних індексів цін з метою встановлення тенденцій інфляційних процесів	уміти визначати та аналізувати зміну індексу інфляції, рівня цін, враховуючи фактор часу	здатність формувати заходи щодо нівелювання наслідків інфляції	відповідальність за якість наданих рекомендацій

1	2	3	4	5	6
ТЕМА 6. Валютний ринок і валютні системи					
Здатність визначати та аналізувати зміни обсягу експорту та імпорту залежно від тенденцій зміни курсу валют	Знати принципи функціонування країни, поняття балансу, бюджету, експорту та імпорту	знати сутність валютних операцій та особливості валютних відносин	уміти формувати пропозиції щодо розвитку валютних відносин	встановлення комунікативного контакту з різними типами суб'єктів валютного ринку	здатність до подальшого самостійного навчання
ТЕМА 7. Механізм формування пропозиції грошей та грошово-кредитна політика					
Здатність визначати та характеризувати особливості формування та реалізації грошово-кредитної політики в Україні	Поняття грошей, грошового обігу; розуміти роль держави в роботі економіки	знати сутність та особливості процесу формування попиту та пропозиції грошей	уміти класифікувати цілі грошово-кредитної політики в залежності від методів регулювання грошового обігу	здатність формувати пропозиції щодо застосування різних типів грошово-кредитної політики в залежності від економічних умов	здатність до подальшого самонавчання та навчання інших осіб
ТЕМА 8. Роль грошей у ринковій економіці					
Здатність оцінювати специфіку функціонування грошей на етапі становлення ринкових відносин та їх подальшого розвитку	Сутність грошей, грошового обігу, грошової маси	розуміти проблемні аспекти та перспективи розвитку національної та світової економічних систем	уміти аналізувати особливості застосування монетарних інструментів регулювання економіки на мікро- та макрорівні	здатність формувати пропозиції щодо розвитку грошових відносин держави та світу	відповідальність за розроблені рекомендації з урахуванням причинно-наслідкового зв'язку між подіями та явищами
ТЕМА 9. Теорія грошей					
Здатність характеризувати основні постулати класичної кількісної теорії грошей	Сутність грошей, грошових систем; мати знання з політекономії	розуміти сутність основних положень теорії грошей	уміти впроваджувати досягнення сучасного монетаризму в процесі регулювання грошових відносин	донесення інформації про особливості впровадження інструментів різних концепцій грошей у процес регулювання економіки	відповідальність за сформовані пропозиції щодо розвитку грошових відносин

Продовження табл. 2

1	2	3	4	5	6
ТЕМА 10. Сутність і функції кредиту					
Здатність досліджувати загальні передумови виникнення та економічні чинники необхідності кредиту	Поняття грошей, розуміти зв'язок грошей та розвитку виробництва	знати загальні передумови виникнення та економічні чинники необхідності кредиту	уміти проводити порівняльну характеристику теорій кредиту та визначати їх особливі риси	встановлення комунікативного контакту з різними типами суб'єктів кредитних відносин	відповідальність за якість наданих розрахунків та пропозицій
ТЕМА 11. Форми, види і роль кредиту					
Здатність класифікувати види кредитів в залежності від учасників кредитних відносин; визначати межі кредиту на мікро- та макрорівнях	Поняття грошей та їх видів, кредиту; розуміти необхідність виникнення кредиту	знати сутність та особливості різновидів кредиту	уміти проводити порівняльну характеристику використання різних форм кредиту, виявляти їх переваги та недоліки	донесення інформації про особливості, переваги та недоліки використання різних видів кредиту	відповідальність за сформовані пропозиції з урахуванням можливих наслідків їх реалізації
ТЕМА 12. Теоретичні засади процента					
Здатність розраховувати номінальні та реальні процентні ставки; вміти розраховувати простий та складний процент	Поняття кредиту, вартості; вміти знаходити частку від числа, питому вагу, мати знання з фінансової математики	розуміти сутність позичкового відсотка та лихварського капіталу	уміти розраховувати номінальні та реальні процентні ставки	здатність приймати рішення щодо здійснення вкладень та позичок	здатність до подальшого навчання
ТЕМА 13. Фінансове посередництво грошового ринку					
Розуміти роль і значення фінансово-кредитних установ в розвитку економіки	Поняття фінансового ринку, інструментів фінансового ринку	розуміти зв'язок відсоткових ставок за кредитами та депозитами з темпами інфляції	уміти проводити аналіз ефективності діяльності банківських установ за певні періоди	встановлення комунікативного контакту з різними типами кредитних відносин	здатність до самовдосконалення

Закінчення табл. 2

1	2	3	4	5	6
ТЕМА 14. Теоретичні засади діяльності комерційних банків					
Здатність складати графіки погашення кредиту, проводити	Поняття та види посередників, сутність та особливості функціонування грошового ринку	розуміти сутність та складові елементи операцій банку	уміти досліджувати економічне призначення	здатність доводити власні висновки фахівцям та	відповідальність за якість проведених розрахунків та
нарахування відсотків			банківських установ та здійснювати їх класифікацію	нефахівцям банківської сфери	зроблених висновків
ТЕМА 15. Центральні банки в системі монетарного та банківського управління					
Здатність аналізувати та оцінювати стан банку згідно виконання економічних нормативів.	Поняття та види посередників, сутність та особливості функціонування грошового ринку	знати шляхи регулювання центральним банком діяльності інших банків та розуміти їх особливості	здатність проводити комплексний аналіз діяльності банківських установ по відповідним показникам	здатність формувати оптимальні для банку та його клієнтів кредитні та депозитні договори	здатність до подальшого розвитку та навчання інших осіб
ТЕМА 16. Міжнародні фінансово-кредитні установи та їх співробітництво з Україною					
Здатність проводити порівняльний аналіз форм співробітництва міжнародних фінансово-кредитних організацій	Мати уявлення про тенденції на світовій арені, знання з географії та всесвітньої історії	знати сутність та особливості роботи міжнародних та регіональних валютно-кредитних установ	уміти виявляти переваги та недоліки при використанні різних форм міжнародного співробітництва	здатність формувати пропозиції щодо розвитку міжнародного співробітництва	відповідальність за прийняття рішень з урахуванням логічного зв'язку між подіями

На вивчення навчальної дисципліни відводиться 150 годин (5 кредитів ЄКТС). Форма підсумкового контролю – залік.

2. Програма навчальної дисципліни

Змістовий модуль 1.

Теоретичні основи виникнення грошей, грошовий обіг і модель грошового ринку.

Тема 1. Сутність і функції грошей.

1.1. Походження грошей. Предмет і завдання дисципліни «Гроші та кредит». Місце дисципліни в загальноекономічній підготовці економістів. Концепції походження грошей (раціоналістична та еволюційна).

1.2. Сутність грошей. Гроші як гроші і гроші як капітал. Гроші як загальний еквівалент і ліквідний актив як форма прояву суспільних відносин. Портфельний підхід до визначення сутності грошей.

1.3. Форми грошей та їх еволюція. Натурально-речові форми грошей, причини та механізм їх еволюції від звичайних товарів до цінних металів (еволюція повноцінних грошей).

1.4. Функції грошей та їх еволюція. Функції грошей у національному обороті, у сферах скарбничих нагромаджень і міжнародному товарно-грошовому обороті. Функція міри вартості, її суть, сфера використання.

Тема 2. Грошовий обіг і грошові потоки.

2.1. Сутність та економічна основа грошового обігу. Поняття грошового обігу. Загальна схема грошового обігу на мікро- та макрорівні. Характерні ознаки грошового обігу.

2.2. Модель грошового обігу. Грошові потоки та їх балансування. Модель сукупного грошового обігу. Канали надходження грошей. Безготівковий грошовий обіг, його принципи.

2.3. Маса грошей в обороті. Грошові агрегати та грошова база. Грошова маса: сутність, склад та фактори зміни обсягу й структури. Первинна емісія Центрального банку.

2.4. Швидкість обігу грошей та закон грошового обігу. Швидкість обігу грошей, її сутність, порядок визначення, фактори впливу та роль у макроекономічній стабілізації.

Тема 3. Грошовий ринок.

3.1. Сутність та особливості функціонування грошового ринку.

Сутність, особливості функціонування та інструменти грошового ринку.

3.2. *Інституційна модель грошового ринку.* Системна структуризація грошового ринку за окремими критеріями. Характеристика та взаємозв'язок окремих сегментів ринку та інструментів. Канали прямого й опосередкованого фінансування.

Тема 4. Грошові системи.

4.1. *Сутність, призначення та структура грошової системи.* Економічна сутність грошової системи, її призначення та місце в економічній системі. Основоположні елементи грошових систем.

4.2. *Види грошових систем та їх еволюція.* Класифікація типів грошових систем. Грошові системи ринкового та неринкового типу. Грошові системи відкритого та закритого зразка.

Змістовий модуль 2.

Принципи організації та моделі побудови валютних систем, грошово-кредитна політика на сучасному етапі.

Тема 5. Інфляція та грошові реформи.

5.1. *Сутність, види та закономірності розвитку інфляції.* Соціально-економічна сутність інфляції. Види інфляції, їх вплив на виробництво, зайнятість, життєвий рівень населення.

5.2. *Головні причини та наслідки інфляції.* Причини інфляції. Соціально-економічні наслідки інфляції. Основні показники вимірювання інфляції.

5.3. *Сутність та види грошових реформ, особливості їх проведення в Україні.* Грошові реформи та інфляція. Класифікація грошових реформ (одномонетні реформи та реформи паралельного типу).

Тема 6. Валютний ринок і валютні системи.

6.1. *Сутність валюти та валютних відносин. Конвертованість валюти. Валютний курс.* Валюта як грошова одиниця, грошовий знак і міжнародна розрахункова одиниця. Поняття валютних відносин.

6.2. *Валютний ринок. Види операцій на валютному ринку.* Валютний ринок: суть і структура, чинники, що визначають кон'юнктуру валютного ринку. Об'єкти та суб'єкти валютного ринку, фактори, що впливають на кон'юнктуру валютного ринку.

6.3. Валютні системи та валютна політика. Поняття та призначення валютних систем. Основні складові елементи національної валютної системи за їх призначенням.

6.4. Платіжний баланс і золотовалютні резерви в механізмі валютного регулювання. Платіжний баланс: сутність, структура та роль в механізмі валютного регулювання. Джерела формування золотовалютних резервів.

6.5. Світова та міжнародні валютні системи. Характеристика сучасної валютної системи та роль міжнародного валютного фонду в її функціонуванні.

Тема 7. Механізм формування пропозиції грошей і грошово-кредитна політика.

7.1. Механізм формування попиту та пропозиції грошей. Попит на гроші: сутність, цілі та мотиви попиту на гроші. Пропозиція грошей, її сутність, особливості формування та чинники зміни.

7.2. Графічна модель грошового ринку. Рівновага на грошовому ринку. Графічна модель грошового ринку. Рівновага попиту і пропозиції та фактори, що її визначають. Заощадження та інвестиції в механізмі грошового ринку.

7.3. Грошово-кредитна політика, її цілі та інструменти. Суть та цілі грошово-кредитної політики. Інструменти грошово-кредитного регулювання.

Тема 8. Роль грошей у ринковій економіці.

8.1. Специфіка функціонування грошей на етапі становлення ринкових відносин. Історичні традиції державотворення і формування національної грошової системи та грошової одиниці в Україні. Трансформуюча роль держави в створенні грошей.

8.2. Роль і призначення грошей в економіці країни з вирішення завдання стабілізації економіки та забезпечення її сталого розвитку. Грошово-кредитне регулювання економіки країни як один з інструментів стабілізації економіки.

8.3. Підвищення ефективності економічних процесів за рахунок застосування новітніх механізмів використання грошей та їх функціонального призначення на етапі розвитку інтеграційних процесів та глобальних перетворень світової економіки. Новітні механізми використання грошей в умовах розвитку інтеграційних

процесів.

Змістовий модуль 3.

Роль і місце кредиту в соціально-економічному просторі.

Тема 9. Теорія грошей

9.1. Класична кількісна теорія грошей, її основні постулати.

Існуючі теорії розвитку грошових відносин. Абстрактна теорія грошей, її види та постулати. Неокласичний варіант розвитку кількісної теорії грошей.

9.2. Сучасний монетаризм як напрям розвитку кількісної теорії грошей. Особливості монетаристських трактувань ролі держави в регулюванні економіки.

Тема 10. Сутність і функції кредиту

10.1. Загальні передумови та економічні чинники необхідності кредиту. Загальні передумови виникнення кредитних відносин. Суб'єкти й об'єкти кредитних відносин.

10.2. Необхідність та сутність кредиту. Роль кредиту в розвитку економіки. Кредитна система як провідний елемент інфраструктури грошового ринку, її складові елементи.

Тема 11. Форми, види і роль кредиту

11.1. Форми, види та функції кредиту. Форми кредиту: товарна та грошова. Класифікація видів кредиту. Основні функції кредиту. Економічні межі кредиту, причини й наслідки їх порушення.

11.2. Характеристика основних видів кредиту. Характеристика банківського кредиту. Характеристика комерційного кредиту та його видів. Різниця між банківським та комерційним кредитом. Характеристика іпотечного кредиту.

Тема 12. Теоретичні засади процента

12.1. Позичковий процент. Сутність позичкового проценту, його функції та чинники, що впливають на рівень процента. Простий і складний процент. Різниця між процентом та процентною ставкою.

12.2. Проценти по цінним паперам. Доходність облігацій. Доходність акцій. Доходність похідних цінних паперів.

Змістовий модуль 4.

Система фінансового посередництва на етапі глобалізації фінансових відносин

Тема 13. Фінансове посередництво грошового ринку

13.1. Сутність, призначення і види фінансового посередництва.

Фінансові посередники як суб'єкти грошового ринку. Порівняльна характеристика банків та небанківських фінансово-кредитних установ.

13.2. Банки як провідні суб'єкти фінансового посередництва.

Функції банків. Становлення банківської системи, місце банків на грошовому ринку. Функції та роль банків. Особливості розвитку й побудови дворівневої банківської системи в Україні.

13.3. Небанківські фінансово-кредитні установи. Небанківські фінансово-кредитні установи, їх види та особливості функціонування в Україні. Страхові компанії, сутність і форми організації.

Тема 14. Теоретичні засади діяльності комерційних банків

14.1. Поняття, призначення та класифікація комерційних банків.

Особливості становлення та розвитку комерційних банків в Україні. Класифікація комерційних банків.

14.2. Операції комерційних банків, їх класифікація та загальна характеристика. Пасивні операції банків. Активні операції банків. Інвестиційна та фінансова діяльність комерційного банку в Україні.

Тема 15. Центральні банки в системі монетарного та банківського управління

15.1. Центральні банки, їх походження, призначення, функції та операції. Національний банк України як головна ланка національної кредитної системи, емісійний центр, банк банків, орган регулювання стабільності грошової системи і забезпечення економічного зростання країни за допомогою грошово-кредитних методів стимулювання.

15.2. Контроль та аудит у центральному банку. Основні цілі та структура контролю в Центральному банку. Організація нагляду Національного банку України за діяльністю комерційних банків.

Тема 16. Міжнародні фінансово-кредитні установи та їх співробітництво з Україною

16.1. Міжнародні валютно-кредитні установи та їх призначення. Поняття валютно-кредитної установи. Міжнародний валютний фонд

(МВФ) і його діяльність в Україні. Світовий банк. Міжнародний банк реконструкції і розвитку (МБРР).

16.2. *Регіональні валютно-кредитні установи.* Поняття регіональних валютно-кредитних установ. Європейський банк реконструкції та розвитку.

3. Теми та плани семінарських занять

Семінарське заняття – форма навчального заняття, за якої викладач організує дискусію навколо попередньо визначених тем, до яких студенти готують тези виступів. На кожному семінарському занятті викладач оцінює підготовлені студентами доповіді та презентації з окреслених питань (табл. 3.1), їх виступи, активність у дискусії, вміння формулювати і відстоювати свою позицію тощо. Підсумкові бали за кожне семінарське заняття виставляються у відповідний журнал. Отримані студентом бали за окремі семінарські заняття враховуються в процесі накопичення підсумкових балів з даної навчальної дисципліни.

Таблиця 3.1

Плани семінарських занять

№ з/п	Назва теми	Література
1	2	3
1	Тема 1. Сутність і функції грошей: «Характеристика причин, що зумовили демонетизацію золота»	Основна: [1 – 4]. Додаткова: [1; 2; 4]
2	Тема 2. Грошовий обіг і грошові потоки: «Структурні елементи грошового ринку та їх взаємозв'язок»	Основна: [1 – 4]. Додаткова: [1 – 3]
3	Тема 3. Грошовий ринок: «Формування грошово-кредитної політики в Україні»	Основна: [1 – 4]. Додаткова: [1; 2]
4	Тема 4. Грошові системи: «Характеристика грошової системи».	Основна: [1 – 4]. Додаткова: [1; 2]
5	Тема 5. Інфляція та грошові реформи: «Особливості інфляційного процесу в Україні»	Основна: [1 – 4]. Додаткова: [1; 2]

1	2	3
6	Тема 6. Валютний ринок і валютні системи: «Характеристика функцій валютних ринків та видів операцій, що виконуються на них»	Основна: [1 – 4]. Додаткова: [1; 2]
7	Тема 7. Механізм формування пропозиції грошей і грошово-кредитна політика: 1. «Інструменти грошово-кредитної політики» 2. «Основні положення монетаристської теорії грошей та її відмінність від абстрактної теорії грошей»	Основна: [1 – 4]. Додаткова: [1; 2; 6]
8	Тема 8. Роль грошей у ринковій економіці: «Роль грошей у ринковій економіці»	Основна: [1 – 4]. Додаткова: [1; 2]
9	Тема 9. Теорія грошей: «Існуючі теорії розвитку грошових відносин»	Основна: [1 – 4]. Додаткова: [1; 2]
10	Тема 10. Сутність і функції кредиту: «Рівняння обміну та його значення. Сучасний монетаризм та кейнсіансько-неокласичний синтез у теорії грошей».	Основна: [1 – 4]. Додаткова: [1; 2]
11	Тема 13. Фінансове посередництво грошового ринку: «Аналіз сучасного стану кредитного ринку України»	Основна: [1 – 4]. Додаткова: [1; 2]
12	Тема 16. Міжнародні фінансово-кредитні установи та їх співробітництво з Україною: «Перспективи співробітництва України з міжнародними організаціями»	Основна: [1 – 4]. Додаткова: [1; 2]

4. Теми практичних занять

Практичне заняття – форма навчального заняття, за якої викладач організовує детальний розгляд окремих теоретичних положень навчальної дисципліни і формує вміння та навички їх практичного застосування шляхом індивідуального виконання студентом сформульованих завдань. Проведення таких занять ґрунтується на попередньо підготовленому методичному матеріалі – тестах для виявлення ступеня оволодіння необхідними теоретичними положеннями, наборі завдань різного рівня складності для розв'язування їх на занятті. Воно включає проведення попереднього контролю знань, вмінь і навичок студентів, постановку загальної проблеми викладачем та її обговорення за участю студентів, розв'язування завдань із їх обговоренням, розв'язування контрольних

завдань, їх перевірку, оцінювання (табл. 4.1).

Таблиця 4.1

Перелік тем практичних занять

№ з/п	Назва теми	Література
1	Тема 2. Грошовий обіг і грошові потоки «Визначення структури та динаміки грошової маси в Україні»	Основна: [1 – 4]. Додаткова: [1; 2]
2	Тема 3. Грошовий ринок «Визначення вартості та дохідності цінних паперів»	Основна: [1 – 4]. Додаткова: [1; 2]
3	Тема 5. Інфляція та грошові реформи «Закономірності розвитку інфляції. Аналіз інфляції в Україні»	Основна: [1 – 4]. Додаткова: [1; 2]
4	Тема 6. Валютний ринок і валютні системи «Валютний курс та валютні операції банків»	Основна: [1 – 4]. Додаткова: [1; 2]
5	Тема 7. Механізм формування пропозиції грошей і грошово-кредитна політика «Формування попиту та пропозиції грошей»	Основна: [1 – 4]. Додаткова: [1; 2]
6	Тема 10. Сутність і функції кредиту «Розрахунок плану погашення кредиту»	Основна: [1 – 4].
7	Тема 11. Форми, види і роль кредиту. «Розв'язання задач з вибору оптимального варіанту кредитування фізичних та юридичних осіб»	Основна: [1 – 4]. Додаткова: [1; 2]
8	Тема 12. Теоретичні засади процента. «Розв'язання задач по визначенню процентів за кредит. Простий і складний процент»	Основна: [1 – 4]. Додаткова: [1; 2]
9	Тема 14. Теоретичні засади діяльності комерційних банків. «Розв'язання задач по визначенню процентів за кредит».	Основна: [1 – 4]. Додаткова: [1; 2]
10	Тема 15. Центральні банки в системі монетарного та банківського управління. «Розв'язання задач по визначенню облікової ставки та норми резервів».	Основна: [1 – 4]. Додаткова: [1; 2]

5. Теми лабораторних занять

Лабораторне заняття – форма навчального заняття, за якої студент під керівництвом викладача особисто проводить імітаційні експерименти чи досліди з метою практичного підтвердження окремих теоретичних положень навчальної дисципліни. У ході лабораторних робіт студент набуває професійних компетенцій та практичних навичок роботи з комп'ютерним обладнанням відповідними програмними продуктами. За результатами виконання завдання на лабораторному занятті студенти оформляють індивідуальні звіти про його виконання та захищають ці звіти перед викладачем (табл. 5.1).

Таблиця 5.1

Перелік тем лабораторних занять

№	Назва теми	Програмні питання	Література
1	Тема 7. Механізм формування пропозиції грошей і грошово-кредитна політика	Аналіз монетарного ринку	Методичне забезпечення: [2]
2	Тема 8. Роль грошей у ринковій економіці	Аналіз монетарного ринку	Методичне забезпечення: [2]
3	Тема 9. Теорія грошей	Аналіз монетарного ринку	Методичне забезпечення: [2]
4	Тема 10. Сутність і функції кредиту	Аналіз кредитного ринку України	Методичне забезпечення: [2]
5	Тема 11. Форми, види і роль кредиту	Аналіз кредитного ринку України	Методичне забезпечення: [2]
6	Тема 12. Теоретичні засади процента	Аналіз дохідності банків України	Методичне забезпечення: [2]
7	Тема 14. Теоретичні засади діяльності комерційних банків	Аналіз роботи банків на сучасному етапі розвитку економіки	Методичне забезпечення: [2]
8	Тема 15. Центральні банки в системі монетарного та банківського управління	Аналіз роботи центрального банку	Методичне забезпечення: [2]

6. Самостійна робота

Самостійна робота студента (СРС) – це форма організації навчального процесу, за якої заплановані завдання виконуються студентом самостійно під методичним керівництвом викладача.

Мета СРС – засвоєння в повному обсязі навчальної програми та формування у студентів загальних і професійних компетентностей, які відіграють суттєву роль у становленні майбутнього фахівця вищого рівня кваліфікації.

Навчальний час, відведений для самостійної роботи студентів денної форми навчання, визначається навчальним планом. У ході самостійної роботи студент має перетворитися на активного учасника навчального процесу, навчитися свідомо ставитися до оволодіння теоретичними і практичними знаннями, вільно орієнтуватися в інформаційному просторі, нести індивідуальну відповідальність за якість власної професійної підготовки. СРС включає: опрацювання лекційного матеріалу; опрацювання та вивчення рекомендованої літератури, основних термінів та понять за темами дисципліни; підготовку до практичних, семінарських, лабораторних занять; підготовку до виступу на семінарських заняттях; поглиблене опрацювання окремих лекційних тем або питань; виконання індивідуальних завдань (вирішення розрахункових індивідуальних та комплексних завдань) за вивченою темою; написання есе за заданою проблематикою; пошук (підбір) та огляд літературних джерел за заданою проблематикою дисципліни; аналітичний розгляд наукової публікації; контрольну перевірку студентами особистих знань за запитаннями для самодіагностики; підготовку до контрольних робіт та інших форм поточного контролю; підготовку до модульного контролю (колоквіуму); систематизацію вивченого матеріалу з метою підготовки до семестрового екзамену.

Необхідним елементом успішного засвоєння матеріалу навчальної дисципліни є самостійна робота студентів з вітчизняною та закордонною спеціальною економічною літературою, нормативними актами у банківській сфері, статистичними матеріалами. Основні види самостійної роботи, які запропоновані студентам для засвоєння теоретичних знань з навчальної дисципліни, наведені в табл. 6.1.

Завдання для самостійної роботи студентів

№ з/п	Назва теми	Форми контролю СРС	Література
1	2	3	4
1	Тема 1. Сутність і функції грошей «Теоретичні основи та перспективи розвитку грошових відносин». Пошук, підбір та огляд літературних джерел за заданою тематикою, визначення теоретичних основ та перспектив розвитку грошових відносин	Презентація результатів	Основна: [1 – 4]. Додаткова: [1; 2; 4]
2	Тема 2. Грошовий обіг і грошові потоки «Грошові агрегати: сутність та методи розрахунків»	Експрес-опитування	Основна: [1 – 4]. Додаткова: [1; 2; 4]
3	Тема 3. Грошовий ринок «Розвиток ринку цінних паперів в Україні»	Експрес-опитування	Основна: [1 – 4]. Додаткова: [1; 2; 4]
4	Тема 4. Грошові системи «Характеристика системи кредитних грошей»	Презентація результатів	Основна: [1 – 4]. Додаткова: [1; 2; 6]
5	Тема 5. Інфляція та грошові реформи «Характеристика інфляційних процесів в Україні»	Перевірка есе	Основна: [1 – 4]. Додаткова: [1; 2; 5]
6	Тема 6. Валютний ринок і валютні системи «Валютні операції комерційних банків». Виконання практичних завдань на визначення впливу зміни курсів на експортно-імпортні операції	Експрес-опитування	Основна: [1 – 4]. Додаткова: [1; 2; 6]
7	Тема 7. Механізм формування пропозиції грошей і грошово-кредитна політика Вивчення лекційного матеріалу; підготовка до практичних занять; вирішення тестів; вивчення питань, винесених на самостійне опрацювання.	Експрес-опитування	Основна: [1 – 4]. Додаткова: [1 – 3]
8	Тема 8. Роль грошей у ринковій економіці «Необхідність виникнення паперових грошей»	Перевірка есе	Основна: [1 – 4]. Додаткова: [1; 2; 5]

Продовження табл. 6.1

1	2	3	4
9	Тема 9. Теорія грошей «Різновиди абстрактної теорії грошей»	Презентація результатів	Основна: [1 – 4]. Додаткова: [1; 2; 4]
10	Тема 10. Сутність і функції кредиту «Особливості кредитного процесу»	Презентація результатів	Основна: [1 – 4]. Додаткова: [1; 2; 5]
11	Тема 11. Форми, види і роль кредиту «Позичена вартість та її форми. Межі кредиту на мікро- та макрорівні»	Презентація результатів	Основна: [1 – 4]. Додаткова: [1; 2; 6]
12	Тема 12. Теоретичні засади процента. «Дохідність операцій з цінними паперами»	Презентація результатів	Основна: [1 – 4]. Додаткова: [1; 2]
13	Тема 13. Фінансове посередництво грошового ринку. «Особливості посередницької діяльності в Україні»	Презентація результатів	Основна: [1 – 4]. Додаткова: [1; 2]
14	Тема 14. Теоретичні засади діяльності комерційних банків «Особливості діяльності банків на теренах України»	Презентація результатів	Основна: [1 – 4]. Додаткова: [1; 2]
15	Тема 15. Центральні банки в системі монетарного та банківського управління. «Сутність та значення облікової ставки та норми обов'язкового резервування»	Презентація результатів	Основна: [1 – 4]. Додаткова: [1; 2]
16	Тема 16. Міжнародні фінансово-кредитні установи та їх співробітництво з Україною. «Діяльність РФКУ»	Презентація результатів	Основна: [1 – 4]. Додаткова: [1; 2; 6]

7. Методи навчання

У процесі викладання навчальної дисципліни для активізації навчально-пізнавальної діяльності студентів передбачене застосування як активних, так і інтерактивних навчальних технологій, серед яких: лекції проблемного характеру, міні-лекції, робота в малих групах, семінари-дискусії, мозкові атаки, кейс-метод, презентації, ознайомлювальні (початкові) ігри, метод проектної роботи, комп'ютерні симуляції, метод Дельфі, метод сценаріїв (табл. 7.1).

Основні відмінності активних та інтерактивних методів навчання від традиційних визначаються не тільки методикою і технікою викладання, але й високою ефективністю навчального процесу, який виявляється у: високій мотивації студентів; закріпленні теоретичних знань на практиці; підвищенні самосвідомості студентів; формуванні здатності приймати самостійні рішення; формуванні здатності до ухвалення колективних рішень; формуванні здатності до соціальної інтеграції; набуття навичок вирішення конфліктів; розвитку здатності до знаходження компромісів.

Таблиця 7.1

Розподіл форм і методів активізації процесу навчання за темами навчальної дисципліни

Тема	Практичне застосування навчальних методів
1	2
Тема 1. Сутність і функції грошей	Міні-лекція, семінар-дискусія з питання «Поява грошей як об'єктивний наслідок розвитку товарно-грошових відносин»
Тема 2. Грошовий обіг і грошові потоки	Міні-лекція з питання «Роль комерційних банків у регулюванні маси грошей в обігу»
Тема 3. Грошовий ринок	Проблемна лекція з питання «Структурні елементи грошового ринку та їх взаємозв'язок»
Тема 4. Грошові системи	Міні-лекція, семінар-дискусія з питання «Характеристика нових форм золотого стандарту»
Тема 5. Інфляція та грошові реформи	Міні-лекція, семінар-дискусія з питання «Особливості інфляційного процесу в Україні»
Тема 6. Валютний ринок і валютні системи	Проблемна лекція з питання «Проблеми та напрямки розвитку валютного регулювання»
Тема 13. Фінансове посередництво грошового ринку	Проблемна лекція з питання «Джерела фінансування інноваційної діяльності підприємств за допомогою небанківських фінансово-кредитних установ»

1	2
Тема 14. Теоретичні засади діяльності комерційних банків	Міні-лекція з питання «Необхідність ліцензування банківської діяльності». Ділова гра «Реєстрація нового комерційного банку»
Тема 15. Центральні банки в системі монетарного та банківського управління	Міні-лекція з питання «Економічні відносини між центральним банком і комерційними банками»

Таблиця 7.2

Використання методик активізації процесу навчання

Тема навчальної дисципліни	Практичне застосування методик	Методики активізації процесу навчання
Тема 4. Грошові системи	Міні-лекція, семінар-дискусія з питання «Характеристика нових форм золотого стандарту»	Семінари-дискусії, презентації
Тема 5. Інфляція та грошові реформи	Міні-лекція, семінар-дискусія з питання «Особливості інфляційного процесу в Україні»	Робота в малих групах, мозкові атаки, метод Дельфі
Тема 6. Валютний ринок і валютні системи	Проблемна лекція з питання «Проблеми та напрямки розвитку валютного регулювання»	Семінари-дискусії, презентації
Тема 13. Фінансове посередництво грошового ринку	Проблемна лекція з питання «Джерела фінансування інноваційної діяльності підприємств за допомогою небанківських фінансово-кредитних установ»	Семінари-дискусії, презентації
Тема 14. Теоретичні засади діяльності комерційних банків	Міні-лекція з питання «Необхідність ліцензування банківської діяльності». Ділова гра «Реєстрація нового комерційного банку»	Робота в малих групах, мозкові атаки, метод Дельфі, метод сценаріїв, презентації

8. Рекомендована література

8.1. Основна

1. Мультимедійне інтерактивне електронне видання комбінованого користування «Гроші та кредит» / О. М. Колодізев, В. Ф. Тищенко, О. І. Омельченко. – Харків: Вид. ХНЕУ, 2014.
2. Колесніченко В. Ф. Гроші та кредит: Навчальний посібник / В. Ф. Колесніченко. – Харків: ВД «ІНЖЕК», 2007. – 432 с.
3. Колесніченко В. Ф. Гроші та кредит. Навчальний посібник у схемах і таблицях / В. Ф. Колесніченко, О. І. Омельченко. – Харків: Вид. ХНЕУ, 2008. – 160 с.
4. Практикум з навчальної дисципліни «гроші та кредит». Навчально-практичний посібник / В. Ф. Колесніченко, О. І. Омельченко, С. В. Добринь. – Харків: Вид. ХНЕУ, 2009. – 136 с.
5. Колесніченко В. Ф. Гроші та кредит: підручник / В. Ф. Колесніченко, О. М. Колодізев. – К.: Знання, 2010. – 615 с.

8.2. Додаткова

1. Банківські операції: Підручник. – 2-ге вид., випр. і доп. / А. М. Мороз, М. І. Савлук, М. Ф. Пуховкіна; [За ред. докт. екон. наук, проф. А. М. Мороза]. – К.: КНЕУ, 2002. – 476 с.
2. Боринець С. Я. Міжнародні валютно-фінансові відносини. Підручник. – 2-ге вид., перероб. й доп. / С. Я. Боринець. – К.: Тов. «Знання», КОО, 1999. – 308 с.
3. Колодізев О. М. Гроші та кредит : навч. посібн. для самостійного вивчення дисципліни / О. М. Колодізев, О. Р. Яременко. – Х. : Видавничий Дім «ІНЖЕК», 2004. – 156 с.
4. Колодізев О. М. «Гроші та кредит» : конспект лекцій для студентів усіх спеціальностей напрямку підготовки 0501 «Економіка і підприємства» усіх форм навчання / О. М. Колодізев, О. Р. Яременко. – Х. : Вид ХНЕУ, 2004. – 116 с.
5. Савлук М. І. «Гроші та кредит» : підручник / М. І. Савлук, А. М. Мороз та ін. ; за ред М. І. Савлука. – К. : КНЕУ, 2006. – 744 с.
6. Яременко О. Р. Гроші та кредит : конспект лекцій / О. Р. Яременко. – Х. : Вид. : ХНЭУ, 2008. – 240 с.

8.3. Інформаційні ресурси

7. Офіційний сайт Національного банку України. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.bank.gov.ua>.

8. Офіційний сайт Державного комітету статистики. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua>.

9. Закон України «Про банки і банківську діяльність» № 212-III від 07.12.2000 р., із змінами, внесеними 18.09.2012 р. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/2121-14>

10. Закон України «Про національний банк України» № 679-XIV від 20.05.1999 р., із змінами, внесеними 18.09.2012 р. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/679-14>

11. Офіційний сайт Асоціації українських банків. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://aub.org.ua/>

8.4. Методичне забезпечення

1. Колесніченко В. Ф. Методичні рекомендації до виконання самостійної роботи з навчальної дисципліни «Гроші та кредит» для студентів спеціалізації «Банківська справа» всіх форм навчання / В. Ф. Колесніченко, О. М. Колодізев. – Харків, Вид. ХНЕУ, 2008. – 84 с.

2. Колесніченко В. Ф. Методичні рекомендації до виконання лабораторних робіт в автоматизованій банківській системі «Віртуальний банк» з навчальної дисципліни «Гроші та кредит» для студентів напряму підготовки «Фінанси і кредит» / В. Ф. Колесніченко, О. І. Омельченко. – Харків: Вид. ХНЕУ, 2011. – 44 с.

3. Яременко О. Р. Методичні рекомендації до семінарських занять з навчальної дисципліни «Гроші та кредит» для студентів спеціальності 6.050.1000 «Банківської справи» денної форми навчання / О. Р. Яременко. – Х. : ВИД. ХНЕУ, 2006. – 24 с.